

10. Міщенко В., Крилова В., Ніконова М. Комунікаційна політика центрального банку. *Вісник Національного банку України*. 2015. № 1. С. 6–10.

11. Мокляк М. В., Литвин І. В., Ярмош Г. В. Маркетингові комунікації комерційного банку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2015. № 10 (2). С. 107–110.

12. Слободянюк Н. О., Семенівська О. М. Маркетинг як інструмент підвищення ефективності комерційного банку. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 14. С. 854–858. URL: <http://global-national.in.ua/archive/14-2016/170.pdf>

REFERENCES

Etymologichnyi slovnyk ukrainskoi movy [Etymological Dictionary of the Ukrainian Language]. Kyiv: Naukova dumka, 1985.

Gavra, D. P. *Osnovy teorii komunikatsiy* [Fundamentals of communication theory]. St. Petersburg: Piter, 2011.

Hirniak, V. V. "Suchasni instrumenty marketynhu v prodazhu bankivskykh produktiv" [Modern marketing tools for the sale of banking products]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, no. 1 (2015): 55-58.

Kashkina, Yu. Ye. "Sutnist marketynhovoï polityky komunikatsii" [The essence of marketing communications policy]. *Upravlinnia rozvytkom*, no. 15 (2014): 27-30.

Kovaleva, D. K. "Kommunikatsii v sfere bankovskikh uslug" [Communication in the field of banking services]. <http://izdatelstvo.bgu.ru/epm/dl.ashx?id=1397>

Kuzyk, O. V. "Vplyv ekonomichnoi kryzy na marketynhovu komunikatsiynu polityku vitchyznianskykh pidpriemstv" [Influence of the economic crisis on the marketing communication policy of domestic enterprises]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, no. 24.8 (2014): 246-252.

Liutyi, I. O., and Solodka, O. O. *Bankivskyi marketynh* [Bank Marketing]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 2010.

Maslova, N. O., and Karpenko, Ye. O. "Suchasni instrumenty marketynhovykh komunikatsii banku" [Modern tools of marketing communications of the bank]. *Molodyi vchenyi*, no. 12 (2016): 792-795.

Mishchenko, V., Krylova, V., and Nikonova, M. "Komunikatsiina polityka tsentralnoho banku" [Communication policy of the central bank]. *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy*, no. 1 (2015): 6-10.

Mokliak, M. V., Lytvyn, I. V., and Yarmosh, H. V. "Marketynhovi komunikatsii komertsiihoho banku" [Marketing communications of a commercial bank]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya «Ekonomiczni nauky»*, no. 10 (2) (2015): 107-110.

Slobodianiuk, N. O., and Semenivska, O. M. "Marketynh yak instrument pidvyshchennia efektyvnosti komertsiihoho banku" [Marketing as a tool for improving the efficiency of a commercial bank]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*. 2016. <http://global-national.in.ua/archive/14-2016/170.pdf>

Vartsaba, V. I., and Diulai, Ye. V. "Marketynhova stratehiia rozvytku banku: elementy ta etapy rozrobky" [Marketing strategy of the bank development: elements and stages of development]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya «Ekonomika»*, no. 3 (2014): 106-110.

УДК 336.71.078.3
JEL: G21; G28

ШЛЯХИ МІНІМІЗАЦІЇ РИЗИКІВ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ КЛІЄНТІВ БАНКУ

©2019 ОМЕЛЬЧЕНКО О. І., ОСТРОВСЬКИЙ Д. М.

УДК 336.71.078.3
JEL: G21; G28

Омельченко О. І., Островський Д. М. Шляхи мінімізації ризиків легалізації доходів клієнтів банку

Метою статті є дослідження системи управління ризиками, зокрема тими, що виникають на сучасному етапі через поширення процесів легалізації злочинних коштів через банківську систему, та формування рекомендацій щодо їх мінімізації. Проаналізовано доробки зарубіжних і вітчизняних учених з питань виникнення та поширення різноманітних форм і методів відмивання грошей; визначено чотири основні на сьогоднішній день моделі легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом; виокремлено стадії процесу відмивання злочинних доходів. Також було класифіковано найбільш ризиковані для банку операції при обслуговуванні фізичних та юридичних осіб. Особливу увагу приділено інструментарію протидії легалізації злочинних доходів та фінансуванню тероризму. Так, було проаналізовано закони та підзаконні нормативно-правові акти у сфері боротьби проти легалізації злочинних коштів, напрями співпраці з правоохоронними органами та спеціальними міжнародними організаціями, зокрема організаційно-правові заходи FATF, внутрішні положення банків. За допомогою оціночно-аналітичної процедури пошуку найбільш прийняттого варіанта з використанням метода аналізу ієрархій проведено порівняння інструментів стратегій управління ризиками за результативністю для банківського сектора та визначено найбільш пріоритетні.

Ключові слова: банківська система, моніторинг, мінімізація ризиків, легалізація незаконних доходів.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-6-239-245>

Рис.: 2. **Бібл.:** 10.

Омельченко Оксана Ігорівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри митної справи та оподаткування, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: ksu.ometchenko@gmail.com

Островський Денис Миколайович – викладач кафедри митної справи та оподаткування, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: denis.ostrov@i.ua

Омельченко О. И., Островский Д. М. Пути минимизации рисков легализации доходов клиентов банка

Omelchenko O. I., Ostrovskiy D. M. The Ways to Minimize the Risks of Legalization of the Bank's Customers' Incomes

Целью статьи является исследование системы управления рисками, в частности теми, которые возникают на современном этапе в связи с распространением процессов легализации преступных средств через банковскую систему, и формирование рекомендаций по их минимизации. Проанализированы труды зарубежных и отечественных ученых по вопросам возникновения и распространения различных форм и методов отмыывания денег; определены четыре основные на сегодняшний день модели легализации средств, полученных преступным путем; выделены стадии процесса отмыывания преступных доходов. Также были классифицированы наиболее рискованные для банка операции при обслуживании физических и юридических лиц. Особое внимание уделено инструментарию противодействия легализации преступных доходов и финансированию терроризма. Так, были проанализированы законы и подзаконные нормативно-правовые акты в сфере борьбы против легализации преступных средств, направления сотрудничества с правоохранительными органами и специальными международными организациями, в частности организационно-правовые меры FATF, внутренние положения банков. С помощью оценочно-аналитической процедуры поиска наиболее приемлемого варианта с использованием метода анализа иерархий проведено сравнение инструментов стратегий управления рисками по их результативности для банковского сектора и определены наиболее приоритетные.

The article is aimed at studying a system of risks management, particularly considering the risks that arise at the present stage in connection with the spread of processes of legalization of criminal funds by means of the banking system, and formulating recommendations as to minimizing them. The works of foreign and domestic scholars on the emergence and spread of various forms and methods of money laundering are analyzed; four main models for the legalization of proceeds of crime are identified; the stages of the process of laundering criminal proceeds are allocated. The most risky transactions for banks in the service of individuals and legal entities are also classified. Particular attention is paid to the instrumentarium to counter the legalization of criminal proceeds and the financing of terrorism. Thus, laws and by-laws in the sphere of countering the legalization of criminal means, directions of cooperation with law enforcement agencies and special international organizations, in particular, the FATF organizational and legal measures, and internal provisions of banks are analyzed. Using the evaluation-analytical procedure of finding the most acceptable option with the hierarchies analysis method, a comparison of risk management strategies according to their impact on the banking sector is made, allocating the most priority instruments.

Ключевые слова: банковская система, мониторинг, минимизация рисков, легализация незаконных доходов.

Keywords: banking system, monitoring, minimization of risks, legalization of illegal income.

Рис.: 2. **Библ.:** 10.

Fig.: 2. **Bibl.:** 10.

Омельченко Оксана Игоревна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры таможенного дела и налогообложения, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнецца (просп. Науки, 9а, Харьков, 61166, Украина)
E-mail: ksu.omelchenko@gmail.com

Omelchenko Oksana I. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Customs and Taxation, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)
E-mail: ksu.omelchenko@gmail.com

Островский Денис Михайлович – преподаватель кафедры таможенного дела и налогообложения, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнецца (просп. Науки, 9а, Харьков, 61166, Украина)
E-mail: denis.ostrov@i.ua

Ostrovskiy Denys M. – Lecturer of the Department of Customs and Taxation, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)
E-mail: denis.ostrov@i.ua

Тенденції останніх років характеризуються поширенням залучення банківських установ у процесі легалізації злочинних коштів у результаті прямої або опосередкованої участі банку в схемах надання правомірного вигляду володінню, користуванню або розпорядженню грошовими коштами через надання послуг клієнтам з непрозорою структурою власності або неясними джерелами походження капіталу.

ків майже унеможливають оптимальне виконання функціональних зобов'язань банку перед клієнтами, тому розробка інструментарію зі зниження ризиків легалізації доходів є нагальною потребою.

Ризик залучення банків до діяльності з легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, і фінансування тероризму може проявитися в критичних для банківської діяльності наслідках, як-от: штрафи за порушення законодавства, втрати внаслідок розголосу фактів причетності банку до операцій з легалізації грошових коштів, арешт або конфіскація активів банку, винесення несприятливих судових рішень, зниження ліквідності – це так звані фінансові втрати; або падіння вартості акцій банку, відмова іноземних партнерів від розширення співпраці, зміна умов залучення коштів на міжнародних фінансових ринках, затримка платежів клієнтів банку, відтік клієнтів – це так звані репутаційні втрати. Ризики таких наслід-

Дослідженню проблем управління ризиками у сфері відмивання коштів та фінансування тероризму присвячено багато робіт, серед яких роботи таких науковців і практиків, як: Л. О. Примостка [1], Л. В. Кривонос [2], С. О. Дмитров [3], О. М. Колодізев та О. В. Коцюба [4], Ж. О. Андрійченко [5] та багато інших. Однак, незважаючи на суттєві наукові результати, отримані вищезазначеними та іншими вченими, шляхи мінімізації ризиків у сфері відмивання коштів потребують подальшого вивчення та розвитку.

Метою роботи є дослідження системи управління ризиками, зокрема тими, які виникають на сучасному етапі через поширення процесів легалізації злочинних коштів, та формування рекомендацій щодо їх мінімізації.

Управління ризиком є динамічним і безперервним процесом, тому необхідно систематично перевіряти та покращувати його інструменти відповідно до конкретної ситуації.

Загалом стратегія управління ризиком залучення банку в процеси легалізації злочинних доходів повинна спиратися на науково обґрунтовані методи та принципи, закладені в нормативних документах банку, і органічно вписуватися в загальну стратегію банку з управління активами і пасивами [6; 7].

Однак на сьогодні існує численна кількість різноманітних форм і методів відмивання коштів, найпоширеніші з яких: смерфінг (структуризація операцій з готівкою), використання кореспондентських відносин між банками, переказ злочинно отриманих грошей за кордон, контрабанда, використання компаній-раковин, обмінні операції, використання транзитних рахунків, використання фіктивних осіб, використання кредитних карток, незаконне використання прогалин законодавств [4, с. 10–13]. Також на теперішній час виділяють чотири основні моделі легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, поділ на стадії в яких є досить умовним, оскільки він залежить від конкретних схем, які використовуються злочинцями (рис. 1) [2].

Як правило, виокремлюють декілька стадій процесу відмивання злочинних доходів. Першою стадією є залучення грошових коштів, метою якої є збір коштів, які складаються з доходів від власної законної та незаконної діяльності злочинців і жертвувачів від третіх осіб. На другій стадії грошові кошти вводяться у фінансову систему держави шляхом зарахування їх на розрахункові рахунки організацій-посередників, залучених у фінансування терористичних

організацій, якими можуть бути некомерційні, у тому числі благодійні, організації, що залучають грошові кошти третіх осіб на реалізацію псевдогромадських цілей і задач [8]. Етап розміщення значних сум готівки є найбільш слабким для зловмисників у процесі відмивання коштів, оскільки отримані кошти найлегше виявити саме на цьому етапі. Сучасним способом розміщення у формі готівки є використання мобільних терміналів, систем телекомунікаційного зв'язку, а також систем інтернет-платежів.

Залежно від місця знаходження посередника та кінцевого одержувача грошових коштів на третій стадії здійснюється переказ коштів іншим посередникам, розташованим безпосередньо в місці здійснення терористичної діяльності, з подальшим переведенням їх в знеособлену форму, що дозволяє використовувати кошти без обмежень і у відриві від джерел їх формування.

При обслуговуванні юридичних осіб найбільш ризикованими для банку з позицій імовірності залучення в процеси відмивання злочинних доходів і фінансування тероризму можуть бути визнані перекази грошових коштів, касове обслуговування й операції клієнтів з неемісійними цінними паперами; значно менший ризик несуть операції по інкасо, акредитивами та банківські гарантії; мінімальний ризик – депозити, зарплатні проекти і кредитування [4].

При обслуговуванні фізичних осіб підвищений ризик для банку з позицій залучення в процеси відмивання злочинних доходів і фінансування терориз-

Рис. 1. Моделі легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом

му несуть операції по рахунках, операції з готівковою іноземною валютою, банківськими картами та дорогоцінними металами; менш ризикованими є вклади, кредити та депозитарне обслуговування; мінімальний ризик несуть операції з іменними чеками банку [9].

При обслуговуванні кредитних організацій підвищений ризик носять операції за рахунками лоро і ностро, банкнотні угоди й операції з дорогоцінними металами; менш ризикованими визнані конверсія, депозити та міжбанківське кредитування; мінімальний ризик несуть операції репо і своп.

Процес використання банківських продуктів стає підозрілим під час взаємодії з даними, отриманими на етапі ідентифікації та вивчення клієнта. Наприклад такі дані, як: відсутність очевидного зв'язку між характером і родом діяльності клієнта з послугами, за якими він звертається в банк, невідповідність характеру й обсягів проведених операцій заявленій меті, напрямам діяльності або, для фізичних осіб, інформації про джерела доходів, місце роботи, займаної посади або соціальний статус.

Саме тому важлива увага приділяється інструментарію протидії легалізації злочинних коштів та фінансування тероризму. Одними із ключових є дотримання усіх законів та підзаконних нормативно-правових актів у сфері боротьби проти легалізації злочинних коштів та співпраця з правоохоронними органами та спеціальними міжнародними організаціями. Так, найбільш повним переліком організаційно-правових заходів протидії легалізації злочинних коштів та фінансування тероризму є «40 рекомендацій» FATF (*Financial Action Task Force* – Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів, отриманих злочинним шляхом, щодо створення в кожній країні ефективного режиму протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму) [8]. Їх комплексність та універсальність виражається в таких основних принципах:

- ✦ максимальне охоплення питань, пов'язаних з організацією протидії відмиванню грошей і фінансуванню тероризму на національному та міжнародному рівнях;
- ✦ тісний взаємозв'язок з міжнародними конвенціями, резолюціями Ради Безпеки ООН, актами спеціалізованих міжнародних організацій, присвяченими питанням протидії відмиванню грошей;
- ✦ гнучкий підхід до реалізації рекомендацій країнами з урахуванням їх національної специфіки та особливостей правової системи.

FATF визначає сім напрямів застосування рекомендацій: 1) політика протидії відмиванню коштів, фінансуванню тероризму, розповсюдженню зброї масового знищення; 2) відмивання грошей та конфіскація; 3) фінансування тероризму та розповсюдження зброї масового знищення; 4) міжнародне співробітництво;

5) повноваження та відповідальність компетентних органів та інші інституційні заходи; 6) превентивні заходи; 7) прозорість і бенефіціарна власність юридичних осіб та утворень. Окрім застосування даних груп рекомендацій та положень міжнародних організацій, що функціонують у сфері протидії легалізації коштів та фінансуванню тероризму, майже кожна країна розробляє та впроваджує власні нормативно-правові акти, які враховують особливості державотворчих, політичних та економічних процесів країни.

Так, законодавчу базу України з питань протидії легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, можна згрупувати за двома напрямками: акти міжнародних організацій та конференцій (Віденська конвенція «Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин», Базельська декларація «Про запобігання злочинному використанню банківської системи з метою відмивання коштів», Страсбурзька конвенція «Про відмивання, пошук, арешт і конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом»); національні нормативно-правові акти (Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», Закон України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів», Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг», Закон України «Про банки і банківську діяльність», Кримінальний кодекс України) [4–7; 9].

Однак, незважаючи на значні зусилля, спрямовані на протидію легалізації коштів, банківський сектор і досі залишається тією складовою світової фінансової системи, яка дозволяє легалізувати грошові кошти.

У банках України здійснюється внутрішнє навчання у сфері протидії відмивання коштів та фінансування тероризму. Також, відповідно до вимог чинного законодавства, на щорічній основі банківськими установами проводиться внутрішній аудит у даній сфері [7]. Крім цього, банки зобов'язані самостійно здійснювати класифікацію своїх клієнтів з урахуванням критеріїв ризиків, визначених Міністерством фінансів і НБУ, та вживати застережних заходів щодо клієнтів, діяльність яких свідчить про підвищений ризик. Наприклад, для оцінки ризиковості клієнта беруться до уваги не лише його поточні транзакції, але й історія попередніх операцій, кредитна історія та будь-які інші дані з особистої справи, що складаються в його репутацію.

Відповідно до даних державного фінансового моніторингу [10] ризиковість використання банківських операцій з метою відмивання коштів розподіляється таким чином, що більшість даних свідчить, що приват-банкінг, розрахунки за міжнародними

торгівельними операціями, електронний банкінг носять середній рівень ризику (57%, 52% і 60% відповідно), а операції за кореспондентськими рахунками – низький (52%). І сьогодні вітчизняні банки як елементи міжнародного співробітництва повинні відповідати сучасним вимогам щодо діяльності та репутації. Тому питання управління ризиком легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, є нагальним. Для управління ризиком легалізації коштів, як і до будь-якого іншого виду ризику, можна застосувати одну зі стратегій: мінімізація ризику, його ухилення, трансфер або прийняття [5]. Так, прикладом мінімізації ризиків у сфері відмивання коштів та фінансування тероризму може бути вдосконалення системи оцінки та ідентифікації банківського ризику шляхом запровадження прогресивних методик, які вміщують в собі велику кількість елементів для більш повного та всебічного аналізу.

Другий тип стратегії – ухилення від ризику – засновано на відмові банку встановлювати договірні відносини та надавати послуги особам, щодо яких банк має інформацію про зв'язки з представниками тіншової економіки або терористичними організаціями, а також проводити операції, щодо яких є достатньо підстав вважати, що метою їх проведення є легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом, або фінансування тероризму [6].

Третя стратегія передачі або трансферту ризику заснована на принципі інформування уповноваженого органу про всі операції, які формально містять критерії підозрливості. У ситуації відсутності юридичного права відмовити клієнту в проведенні підозрливої операції банк повідомляє в уповноважений орган про всі подібні операції, знімаючи із себе відповідальність за дії своїх клієнтів.

З метою часткової передачі ризику банком також можуть бути спрямовані уточнюючі запити в банки контрагентів за операціями надходження грошових коштів на рахунок клієнта банку з інформацією про те, що операції їх клієнтів визнаються підозрливими, і проханням вжити відповідних заходів [6].

Остання стратегія – прийняття ризику – означає, що прийнято рішення не змінювати план діяльності у зв'язку з ризиком. Одним із прикладів застосування даної стратегії є реформування законодавчої бази шляхом запровадження системи централізованої легалізації доходів, що, попри свою радикальність, дозволить зменшити обсяг тіншового обороту незаконних коштів. Ця стратегія може бути використана, коли наслідки ризику настільки великі, що недоцільно розробляти варіанти його передачі з метою зменшення впливу на економіку.

У межах кожної стратегії розробляється ряд інструментів, що дозволяють управляти банківськими ризиками в аспекті відмивання коштів. Досить часто інструменти різних стратегій застосовуються у

комплексі або змінюються залежно від факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. Найбільш уніфікованими та раціональними з огляду на вимоги сучасного економічного середовища можна визначити такі інструменти: підвищення якості клієнтської бази (ретельний моніторинг, своєчасне оновлення, актуалізація даних), делегування процесу первинної перевірки клієнта, удосконалення системи оцінювання та моніторингу ризиків, розробка системи централізованої легалізації доходів. Цей перелік, звичайно, не є вичерпним і може бути розширений і деталізований.

Порівняти дані інструменти за результативністю для банківського сектора можна за допомогою оціночно-аналітичної процедури пошуку найбільш прийняттого варіанта з використанням метода аналізу ієрархій (MAI), запропонованого американським системним аналітиком Т. Сааті, та на основі ряду критеріїв, таких як: прибутковість, ліквідність, ефективність (мається на увазі, що застосування інструментів для управління ризиком легалізації коштів позитивно впливатиме на підвищення прибутковості, ліквідності, ефективності діяльності банку).

Процедура оцінки полягає в декомпозиції проблеми на більш прості елементи й обробки послідовності суджень осіб, що приймають рішення стосовно вибору, шляхом парних порівнянь, у результаті чого визначається ступінь взаємодії елементів в ієрархії. Закон ієрархічної безперервності вимагає, щоб елементи нижнього рівня ієрархії (інструменти управління) були порівняні попарно з елементами наступного рівня (факторами) послідовно до вершини ієрархії (найбільш доцільний інструмент) (рис. 2).

Відповідно до шкали відносної важливості Т. Сааті було порівняно відносну важливість критеріїв на другому рівні стосовно загальної мети на першому рівні та визначено, що ступінь впливу інструменту на прибутковість банку є найбільш вагомих критерієм відбору інструментів, далі за ступенем важливості йде вплив інструменту на ліквідність банку, і на останньому місці – ступінь впливу на ефективність діяльності (на відсоткову політику, можливість заробляти додатковий дохід, покращувати структуру капіталу).

Далі було проведено попарне порівняння кожного інструменту послідовно за кожним критерієм. Так, за критерієм впливу на прибутковість найбільш прийнятним є інструмент удосконалення оцінювання та моніторингу ризику, а далі, у порядку спадання бажаності, розташовані підвищення якості клієнтської бази, розробка заходів централізованої легалізації доходів і делегування процесу первинної перевірки клієнта. За критерієм впливу інструменту на ліквідність банку пріоритет має вдосконалення оцінювання та моніторингу ризику, за спадною тенденцією далі: підвищення якості клієнтської бази, делегування процесу первинної перевірки клієнта, розробка за-

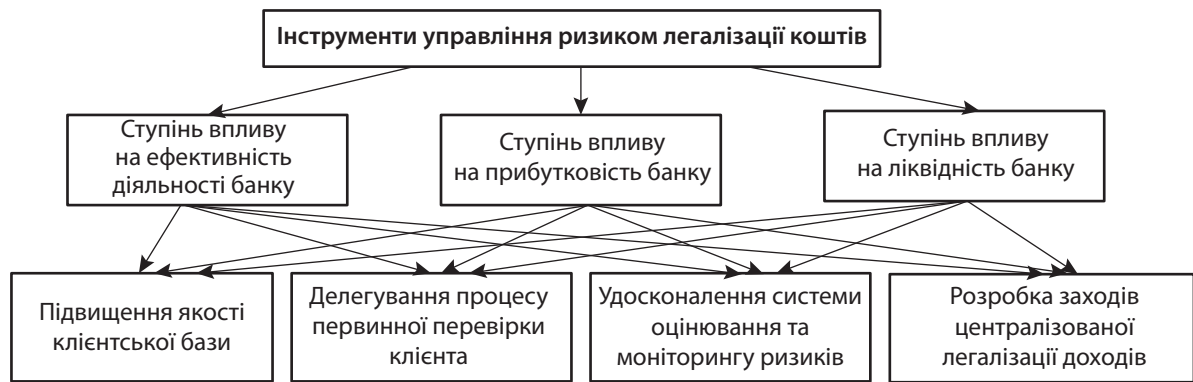

Рис. 2. Ієрархія інструментів управління ризиком легалізації коштів

ходів централізованої легалізації доходів. За критерієм впливу на ефективність діяльності за зменшенням пріоритету інструменти розташувалися таким чином: удосконалення оцінювання та моніторингу ризику, підвищення якості клієнтської бази, делегування процесу первинної перевірки клієнта, розробка заходів централізованої легалізації доходів.

На завершальному етапі аналізу інструментів було розраховано вектори пріоритетів, і найбільш доцільним за заданих умов інструментом є вдосконалення оцінювання та моніторингу ризику – 1 ранг; 2 ранг – підвищення якості клієнтської бази; 3 ранг – делегування процесу первинної перевірки клієнта і останній – розробка заходів централізованої легалізації доходів.

За результатами дослідження серед виокремлених інструментів управління ризиком легалізації коштів банку вищий пріоритет належить удосконаленню оцінювання та моніторингу ризику, однак вибір конкретної стратегії управління ризиками залежить від досвіду керівника та можливостей банку. І більшого ефекту можна досягти, застосовуючи комплекс інструментів, що дозволить найбільш повно впливати як на джерело ризику (обслуговування банком сумнівних клієнтів), так і на управління наслідками його реалізації.

ВИСНОВКИ

Аналізуючи досвід провідних та економічно розвинених країн, можна прослідкувати сталу тенденцію опікування питаннями фінансової безпеки великою кількістю спеціалізованих підрозділів, які займаються питаннями протидії відмивання коштів та фінансування тероризму.

В Україні останніми роками спостерігається тенденція до збільшення кількості випадків легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом. Визначено, що найбільш ризиковими операціями з точки зору легалізації злочинних коштів є готівкові фінансові операції та операції, пов'язані з одержанням або наданням фінансової допомоги. Але зростає і професіоналізм учасників як первинного фінансового моні-

торингу, так і безпосередньо служби Державного фінансового моніторингу, яка, своєю чергою, все більше реєструє виявлені випадки відмивання коштів. Також в Україні розроблені й успішно функціонують багато законів та підзаконних нормативно-правових актів, спрямованих на протидію легалізації відмивання коштів та фінансування тероризму. З метою протидії ризику відмивання коштів банками можуть бути спрямовані уточнюючі запити до контрагентів за операціями надходження грошових коштів на рахунки клієнта з інформацією про те, що операції визнаються підозрілими, і проханням вжити відповідних заходів.

Так, банки не можуть застрахувати себе від того, що певна злочинна операція не буде здійснена, незважаючи на постійний моніторинг. Однак ефективно розроблена система оцінювання та моніторингу ризику допоможе банку зосередити свою увагу на тих клієнтах та операціях, які потенційно позиціонуються як найбільш ризикові з точки зору легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Примостка Л. О. Регулювання діяльності банків в умовах глобальних викликів : монографія. Київ : КНЕУ, 2012. 460 с.
2. Кривонос Л. В. Державне регулювання запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом: сучасний стан і шляхи розвитку. *Держава та регіони. Серія «Державне управління»*. 2014. № 1. С. 19–25.
3. Дмитров С. О. Моделювання оцінки ризиків використання послуг банків з метою легалізації кримінальних доходів або фінансування тероризму. *Вісник Національного банку України*. 2012. № 1. С. 54–59.
4. Колодізев О. М., Коцюба О. В. Зростання ролі банків як суб'єктів первинного фінансового моніторингу на етапі мінімізації ризиків відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом. *Банківська справа*. 2018. № 1-2. С. 7–21.
5. Андрійченко Ж. О. Визначення напрямів інституційних змін для забезпечення ефективного функціонування ризик-орієнтованого підходу у сфері фінансового

моніторингу. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 17. С. 599–603. URL: <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/124.pdf>

6. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про реалізацію Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року» від 30 серпня 2017 р. № 601-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/601-2017-p>

7. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» від 14.10.2014 р. № 1702-VII (редакція від 24.11.2018 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>

8. Звіт про типології відмивання грошей 2002–2003 / FATF. Група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей. URL: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36191>

9. **Omelchenko O. I., Rats O. M.** Leveling the Financial Risks of Banking System with Use of Monitoring Instruments. *Бізнес Інформ*. 2018. № 12. С. 379–386.

10. Офіційний сайт Державної служби фінансового моніторингу України. URL: <http://www.sdfm.gov.ua>

REFERENCES

Andriichenko, Zh. O. "Vyznachennia napriamiv instytut-siinykh zmin dla zabezpechennia efektyvnoho funktsionuvannia ryzyk-orientovanoho pidkhodu u sferi finansovoho monitorynhu" [Determining the directions of institutional changes to ensure the effective functioning of a risk-oriented approach in the field of financial monitoring]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*. 2017. <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/124.pdf>

Dmytrov, S. O. "Modeliuvannia otsinky ryzykiv vykorystannia posluh bankiv z metoiu lehalizatsii kryminalnykh dokhodiv abo finansuvannia teroryzmu" [Modeling the risk assessment of the use of bank services for the purpose of legalizing criminal incomes or terrorist financing]. *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy*, no. 1 (2012): 54-59.

Kolodiziev, O. M., and Kotsiuba, O. V. "Zrostannia roli bankiv yak subiektiv pervynnoho finansovoho monitorynhu na etapi minimizatsii ryzykiv vidmyvannia koshtiv, otrymanykh zlochynnym shliakhom" [Growth of the role of banks as subjects of initial financial monitoring at the stage of minimization of money laundering risks]. *Bankivska sprava*, no. 1-2 (2018): 7-21.

Kryvonos, L. V. "Derzhavne rehuliuвання zapobihannia ta protydii lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom: suchasnyi stan i shliakhy rozvytku" [State regulation of prevention and counteraction to legalization (laundering) of proceeds from crime: the current state and ways of development]. *Derzhava ta rehiony. Seriya «Derzhavne upravlinnia»*, no. 1 (2014): 19-25.

[Legal Act of Ukraine] (2014). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>

[Legal Act of Ukraine] (2017). <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/601-2017-p>

Ofitsiynyi sait Derzhavnoi sluzhby finansovoho monitorynhu Ukrainy. <http://www.sdfm.gov.ua>

Omelchenko, O. I., and Rats, O. M. "Leveling the Financial Risks of Banking System with Use of Monitoring Instruments". *Biznes Inform*, no. 12 (2018): 379-386.

Prymostka, L. O. *Rehuliuвання diialnosti bankiv v umovakh hlobalnykh vyklykiv* [Regulation of banks activity in the context of global challenges]. Kyiv: KNEU, 2012.

"Zvit pro typolohii vidmyvannia hroshei 2002-2003" [A Typology Report on Money Laundering 2002-2003]. FATF. Hrupa rozrobky finansovykh zakhodiv borotby z vidmyvanniam hroshei. <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36191>